DE OPLEIDING TOT ACCOUNTANT

door J. Kraayenhof

1. Het artikel van de Groningse hoogleraar Prof. Dr J. L. Mey ¹⁾ in het nummer van April 1953 van dit Maandblad over „De academische en de niet-academische vorming van de accountant” heeft naar mijn mening nog niet *die* belangstelling in de vakpers gehad, welke de daarin behandelde stof verdient en welke zou kunnen rechtvaardigen, dat gevolg wordt gegeven aan de oproep van de Schrijver (in het Juli-nummer 1954 van dit tijdschrift) om de discussie omtrent de inhoud van eerstgenoemd artikel als gesloten te beschouwen. Ik ben daarom dankbaar dat de Redactie van ons Maandblad mij toestaat op bedoeld vraagstuk terug te komen. Ik zal daarbij gelegenheid hebben te verwijzen naar de artikelen in dit blad over hetzelfde onderwerp van de heren S. H. Waringa (Juli 1953), F. Kuggeleijn (Juli 1953) en Mr B. Moret (October 1953) en tenslotte iets zeggen omtrent de suggestie van J. L. Mey tot een „gewetensonderzoek”, welke suggestie vervat is in zijn reeds aangehaald artikel in het Juli-nummer 1954 van het M.A.B. „Het vraagstuk van de accountants-opleiding”.

2. Het gaat om het vraagstuk van de opleiding tot accountant: de academische en de niet-academische, waarbij met niet-academische wordt bedoeld de opleiding (door het Nederlands Instituut van Accountants of door particuliere opleiders) die tot het Instituutsexamen voert, waarbij als regel de candidaat tijdens zijn studie als assistent in het beroep werkzaam is.

Ik stel voorop, dat ik aan geen van deze opleidingen heb medegewerkt. Maar het gaat bij de keuzebepaling ook niet in de eerste plaats om de opleiding zelve, doch om de daarmee bereikte resultaten. Nog altijd geldt, en wel in het bijzonder in dit beroep, dat „the proof of the pudding is in the eating”.

Ik heb in mijn praktijk als openbaar accountant, die de gehele periode omvat, gedurende welke de beide opleidingen beschikbaar zijn, vele tientallen accountants met het Instituutsdiploma en ook reeds tientallen met een academisch diploma in de practische uitoefening van het beroep (in zijn verschillende verschijningsvormen) meer of minder intensief kunnen waarnemen ²⁾. Ik heb voorts ruimschoots gelegenheid gehad de behoeften van het bedrijfsleven en van de andere gebruikers van accountantshulp te dezen opzichte te leren kennen. Het is deze ervaring die het mij tot plicht deed rekenen alsnog aan de discussie deel te nemen, omdat ik ze in de beschouwingen van J. L. Mey niet heb aangetroffen. Hij vergeve mij dat ik met mijn reactie wel wat lang heb gewacht; drukke werkzaamheden waren daarvan de oorzaak.

3. J. L. Mey gaat uit van de inleidingen en de discussies omtrent het onderwerp in kwestie in de ledenvergaderingen van het Nederlands Instituut van Accountants in de jaren 1937 en 1938. Hij geeft als „de algemene opinie van de toen aanwezigen”: dat de examens van het

¹⁾ Ter vermindering van verwisseling met de Amsterdamse hoogleraar Prof. Dr A. Mey moet ik in mijn artikel steeds de voorletters herhalen.

²⁾ Uiteraard nog niet van de Universiteit in Groningen, aangezien de accountants-opleiding daar, bij het schrijven van het artikel van J. L. Mey, nog pas juist was aangevangen.

Instituut zeker hun reden van bestaan voorlopig nog niet zouden verliezen, maar dat toch de eisen van het beroep een academische vorming wenselijk en op de duur zelfs noodzakelijk zouden maken.

De eerste vraag, die moet worden gesteld, is of deze interpretatie de situatie in 1938, aan het eind van de ledenbijeenkomsten van het Instituut, op een aanvaardbare wijze weergeeft; want eerst dan kan men (zoals J. L. Mey doet) toetsen of en in hoeverre de ontwikkeling sindsdien overeenkomstig de verwachtingen resp. wensen is geweest en dus ook of en in hoeverre J. L. Mey door die ontwikkeling terecht teleurgesteld mag zijn.

4. Ik heb de hier bedoelde reeks vergaderingen persoonlijk mee beleefd en, tot ondersteuning van mijn herinnering, de verslagen³⁾ nog eens nagelezen. Op grond daarvan moet ik zeggen dat de interpretatie van J. L. Mey, wat het voor zijn verdere beschouwingen voornaamste steunpunt betreft, n.l. de uitspraak: „maar dat toch de eisen van het beroep een academische vorming wenselijk en op de duur zelfs noodzakelijk zouden maken”⁴⁾, m.i. niet in overeenstemming is met de feiten.

Indien men al van een „algemene opinie van de toen aanwezigen” zou kunnen spreken — op dergelijke ledenvergaderingen wordt immers nooit gestemd — dan wordt die opinie m.i. veel beter vertolkt door hetgeen de toenmalige voorzitter van het Instituut, de heer H. R. Reder, aan het eind van de laatste van de reeks vergaderingen zeide:

„Wij zullen het beroep tenslotte wel daâr brengen, waar het moet zijn. Moet het alleen steunen op de academische opleiding, all right, dan zullen wij de onze overgeven. Doch alléén, nadat het merendeel van ons het geruststellende gevoel heeft verkregen, dat het werk van het Instituut, voorzover het de opleiding en de examens betreft, inderdaad niet meer nodig is”.

Dat is toch heel duidelijk een andere richtlijn voor de toekomst dan die, welke J. L. Mey uit de besprekingen heeft afgeleid. Indien hij dan ook het feit, dat sedert 1938 (tot begin 1953) naast 468 Instituutsdiploma's „slechts” (de qualificatie is van J. L. Mey) 141 accountantsdiploma's door universiteiten en hogescholen zijn afgegeven, teleurstellend noemt, kan ik daarin niet met hem medegaan, nog geheel los van de overweging dat de oorlogsperiode 1940/'45 een groter nadelige invloed op de academische dan op de niet-academische opleiding heeft gehad.

5. Wat heeft men op grond van de besprekingen in 1937/'38 van „het Instituut” ten aanzien van de academische opleiding mogen verwachten?

Naar mijn mening al datgene wat men zou kunnen samenvatten in de uitdrukking „a fair chance”. Ik meen dat deze zegswijze in dit geval in het bijzonder het volgende betekende.

a. Hulp bij de opleiding, in het bijzonder voor het vakexamen.

Wij mogen constateren dat die hulp door leden van het Instituut is gegeven, bij alle academische opleidingen en examens, zonder enige discriminatie met het oog op de grote Instituutsbehoefte op deze punten. En indien J. L. Mey naar voren brengt (M.A.B. April 1953, bladz. 151) dat „veelal niet zonder voldoening en trots (wordt) geconstateerd

³⁾ De Accountant van Juni 1937 en van Maart, Mei en September 1938.

⁴⁾ M.A.B. April 1953, bladz. 152.

dat meer dan één lid van het Instituut, dat niet de academische opleiding volgde, met ere zijn plaats bekleedt in de academische opleiding een voldoening waarvoor inderdaad reden bestaat", dan moet, terwille van de rechtvaardigheid, (in het bijzonder voor de niet ingewijde lezers van dit blad) tevens worden vastgelegd, dat die opleidingen en examens, zónder die hulp, niet op het voor de uitoefening van het beroep noodzakelijke niveau zouden zijn gekomen en voorts dat die hulp daarvoor nog altijd nodig is.

Men begrijpe mij goed, ik acht dit bij de nog altijd jonge opleiding aan hogeschool en universiteit in het geheel niet ongewoon en zeker niet iets om zich van Instituutside op te beroepen, doch de aangehaalde uiting van J. L. Mey maakt het gewenst, het beeld in dit opzicht „getrouw" te maken!

b. Plaatsing van studenten op de kantoren van de openbare accountants ter verkrijging van een praktische vorming.

Hiervoor is naar mijn weten alle gelegenheid gegeven; mij zijn geen gevallen bekend waarin geen plaatsing is verkregen.

c. Opname van academisch afgestudeerden in de accountantspraktijk, met gelegenheid tot volledige ontplooiing tot en met de plaats van venoot voor hen die daartoe de geschiktheid bezitten.

De plaats in de openbare beroepsuitoefening, die door verscheidene academisch gevormde accountants wordt ingenomen, bewijst afdoende, dat ook aan deze eis van een „fair chance" is voldaan.

6. Is aldus vastgesteld, dat enerzijds aan het Instituut en zijn leden, wat de academische opleiding betreft, naar aanleiding van de conclusies van de besprekingen in 1937 en 1938 geen enkel verwijt kan worden gemaakt, met grote voldoening mag anderzijds worden geconstateerd, dat in het bijzonder binnen het Instituutsverband waardevolle medewerking is verkregen van academisch gevormde leden, zowel bij de opleiding en de examens van het Instituut als bij de opinievorming in en de organisatie van het beroep.

Er is dan ook naar mijn indruk geen enkele aanleiding voor enige teleurstelling, in welke richting dan ook.

Onder punt 4. heb ik reeds aangeduid dat ook het aantal accountants-diploma's sedert 1938 door universiteiten en hogescholen uitgereikt niet teleurstellend behoeft te worden genoemd. Ten eerste valt in deze periode de oorlogstijd met de stilstand van de academische opleidingen. Ten tweede moet in het oog worden gehouden dat in het bijzonder de naoorlogse periode met zijn overheidsbemoeienis op economisch terrein aan vele geslaagden voor het doctoraal examen economie een aantrekkelijke werkkring heeft geboden, die velen van hen van een verdere specialisatie heeft doen afzien. In dit verband verwijs ik nog naar de lezenswaardige opmerkingen terzake van Mr B. Moret in het M.A.B. van October 1953, bladz. 388 onder I.

7. Er is m.i. uit de tot nu toe bekende gegevens geen aanwijzing af te leiden in de richting van een algemene voorkeur van „afnemers"-zijde voor de academische of voor de niet-academische opleiding. Er is wél een duidelijke aanwijzing dat er (nog steeds) een grote vraag bestaat naar accountants die tijdens hun studie mede in de praktijk zijn gevormd, en het is dus als heel natuurlijk te beschouwen dat de Instituutsweg nog steeds door velen wordt gevolgd. Op grond van mijn waarne-

mingen meen ik te mogen stellen dat de behoeften van bedrijfsleven en Overheid aan langs bedoelde weg opgeleide accountants zich nog lange tijd in stijgende richting zal bewegen. Het moet dus als een groot belang van het bedrijfsleven en van de andere instanties, die van accountants-hulp gebruik maken, worden beschouwd, indien degenen die de verantwoordelijkheid hebben voor de opleiding tot accountant, zich dit terdege realiseren. Alleen al daarom is de wijze waarop J. L. Mey over de langs de Instituutsweg gevormde accountant schrijft te betreuren; dat is het tevens — en dat is voor de betrokkenen belangrijker — omdat zijn analyses en conclusies m.i. niet juist zijn.

8. Er is een belangrijk feit, dat ten aanzien van de betekenis van de discussies binnen het Instituut rondom de twee opleidingsvormen in de jaren 1937 en 1938, in aanmerking moet worden genomen, wil men die betekenis in zijn ware verhoudingen zien. Dat feit is, dat toen nog slechts zeer weinigen voldoende ervaring met academisch gevormde accountants konden hebben opgedaan om tot een verantwoord algemeen oordeel omtrent de resultaten te komen.

Bij het geringe aantal academisch gevormde accountants dat in de accountantsfunctie optrad en in het oog houdende de grote invloed die in dit beroep op het slagen wordt uitgeoefend door aanleg en karakter, is dit niet verwonderlijk. De discussies omtrent de wenselijkheid van de door de academische opleiding geboden meerdere mogelijkheden, hadden derhalve een vrijwel uitsluitend theoretisch karakter: de met de academisch gevormde accountants in de uitoefening van het beroep opgedane ervaring wettigde nog geen enkel oordeel; er was nog geen enkele tendentie zichtbaar.

Daarom was toen ook niet redelijk wat wijlen Mr Dr A. Sternheim ter verdediging van de Instituutsweg aan de voorstanders van de academische opleiding toeriep: „Wijs mij de plaats waar Gij gezaaid hebt” ⁵⁾.

Wil men echter thans, zoals J. L. Mey heeft gedaan, wel een keuze tussen de twee opleidingen doen, dan zal men toch allereerst de vraag moeten stellen of daartoe nu de ervaring voldoende mag worden geacht en zo ja, in welke richting zij wijst.

9. Ten aanzien van de hiervoren geformuleerde vraag of thans de opgedane ervaring voldoende is tot het trekken van algemene conclusies, aarzel ik een bevestigende beantwoording te geven: blijkens de laatste gepubliceerde ledenlijsten van N.I.v.A. en V.A.G.A. zijn er ongeveer 120 academisch gevormde accountants in de openbare beroepsuitoefening in Nederland en ongeveer 50 in de interne functie bij Overheid of bedrijfsleven; voorwaar nog geen aantallen die het velen mogelijk zullen hebben gemaakt ervaring te hunnen opzichte in de breedte op te doen! Ik heb persoonlijk een ruime aanraking met beide groepen gehad, zoals reeds onder punt 2. vermeld; doch mijn ervaring mag uiteraard niet als algemene maatstaf worden beschouwd.

Men zij met conclusies zeer voorzichtig; ik herhaal hetgeen ik onder punt 8 reeds opmerkte, dat in dit beroep aanleg en karakter een grote invloed hebben op het al of niet slagen, zodat dikwijls moeilijk te onderkennen valt welk aandeel daarin aan de vorm van opleiding moet worden toegeschreven. Daarom zal het wenselijk zijn, dat ook anderen die over een brede ervaring beschikken, zowel met academisch als met

⁵⁾ De Accountant September 1938, bladz. 263.

niet-academisch gevormde accountants, zich over hun bevindingen uitspreken.

Naar mijn overtuiging (in de kring van het Instituut reeds eerder uitgesproken⁶⁾) zal men op dit ogenblik goed doen de beide opleidingen met zorg voort te zetten, onbeïnvloed door de gedachte dat te eniger tijd zou kunnen blijken, dat in dit standpunt wijziging moet worden gebracht. Beide opleidingen blijken goede resultaten op te leveren, d.w.z. accountants voort te brengen die in bestaande behoeften voorzien. Betekent dit dat die accountants dan ook in alle opzichten „dooreenleverbaar” zijn?

10. Ik kom hiermede aan een moeilijk en delicaat punt, moeilijk vanwege de reeds aangeduide invloeden die los staan van de opleiding, delicaat omdat mij bevriende of bekende collega's zich zelf wellicht in mijn uitspraken getekend zouden zien. Toch meen ik dat men in deze discussie van mij mag vragen hoe ik, naar de huidige stand van zaken, die vraag zou beantwoorden. Welnu, ik meen dat men niet kan zeggen dat de door de beide opleidingen afgeleverde accountants in het algemeen gesproken „dooreenleverbaar” zijn of worden. Uiteraard is dit voor een deel hunner wél het geval: men denke aan de niet-academisch gevormde die, door aanleg en/of aanvullende studie, in economische kennis en bekwaamheid tot het hanteren daarvan, niet voor de academisch opgeleide onderdoet, en aan de academisch gevormde die door aanleg en volharding zijn achterstand in praktische ervaring weet in te halen. Als regel blijft echter naar mijn ervaring het verschil in vorming duidelijk merkbaar. In beginsel heeft de academisch gevormde accountant door zijn bredere en diepergaande economische opleiding op een deelgebied van de beroepsbeoefening, n.l. dat van de bedrijfseconomische adviezen, een voorsprong. Daarvan kan veel nut worden getrokken, ook in de controlepraktijk, in het bijzonder daar waar samenwerking in eigen kantoorverband mogelijk is met collega's die in de praktijk zijn geschoold. Het is naar mijn mening echter zó, dat voor de normale accountantspraktijk de huidige eisen van het Instituutsexamen op het gebied der economie, in het bijzonder dat van de bedrijfseconomie, als toereikend mogen worden beschouwd. Ik zie geen enkele reden een verdere uitbreiding op dit punt te overwegen.

Daartegenover staat, dat in beginsel de niet-academische gevormde accountant door de naast zijn studie verkregen praktische vakopleiding⁷⁾ een voorsprong heeft op andere deelgebieden, n.l. op die van de controle en van de toepassing van de inrichtingsleer; zijn theoretische vorming heeft als het ware (althans ongeveer) gelijke tred gehouden met zijn praktische ontwikkeling⁸⁾. Een groot voordeel daarbij is, dat hij het nodige „handwerk” heeft kunnen leren zonder dat zijn leeftijd en sociale status enige belemmering daarvoor vormden, dit in tegenstelling tot de situatie van degene die zijn doctoraal examen economie achter de rug heeft. Men onderschatte de betekenis van dit punt niet. Het is naar mijn ervaring zó, dat de tot nu toe academisch gevormde accountants (uitzonderingen natuurlijk daargelaten) grote teleurstellingen zouden hebben gehad, indien zij in het beoefenen van de controlepraktijk niet hadden kunnen samen-

⁶⁾ zie De Accountant, October 1950, bladz. 4.

⁷⁾ Prof. J. L. Mey noemt deze opleiding met de scholing tezamen een „min of meer ambachtelijke scholing” (M.A.B., April 1953, bladz. 152). Gaat het hier niet in belangrijke mate om een vak en vakbekwaamheid?

⁸⁾ Geïnteresseerden zij in het bijzonder verwezen naar hetgeen omtrent dit onderwerp door de Amsterdamse hoogleraar Prof. Dr A. Mey in de Instituutsbijeenkomst van April 1937 is gezegd (De Accountant, Juni 1937, bladz. 162).

werken met resp. steunen op de mede in de praktijk geschoolde krachten. Ik aarzel dan ook niet te zeggen, dat naar mijn mening bij een beperking van de accountantsopleiding tot de huidige aan hogeschool en universiteit ⁹⁾ onmiddellijk de instelling van een verplichte stage van 3 tot 5 jaar vóór het vakdiploma overwogen zou moeten worden.

11. Zou dan niet mijn verdergaande conclusie moeten zijn, dat wij voor de vorming van accountants de academische opleiding zouden kunnen prijsgeven? Dit is naar mijn mening geenszins het geval. De academisch gevormde accountant kan de verworven meerdere kennis als een specialistische kennis beschouwen t.o.v. de niet-academisch gevormde. Indien hij die meerdere kennis in de praktijkbeoefening weet toe te passen, zal hij ter zake in het algemeen gesproken waardevolle elementen aan de diensten ten behoeve van de opdrachtgevers kunnen toevoegen, zoals ik reeds (onder punt 10) opmerkte, in het bijzonder in zodanige samenwerking, dat de natuurlijke handicap waarmee hij in de praktijk is gekomen, hem geen parten speelt.

Voorts kan de academisch gevormde kracht vooral in een associatie van meerdere beroepsbeoefenaren een belangrijke rol in de interne scholing en voorlichting vervullen. Zijn grotere training in wetenschappelijk denken en meer toegespitste theoretische vorming zullen hem op de duur ook stempelen tot degenen die bij voorkeur worden gekozen voor het geven van onderwijs, zowel bij Instituut als bij academie, voor de accountancyvakken uiteraard onder het voorbehoud van een voldoende praktische scholing.

Ik wil hiermede geen oordeel uitgesproken hebben over de vraag of de huidige opleiding aan de universiteiten en hogescholen zo moet blijven als zij thans is. Ik beschouw dit als een vraagstuk van een andere orde en mijzelf niet in de eerste plaats bevoegd (en geroepen) om het debat hierover te openen. Vast staat dat bij ons nog zo jonge beroep die opleiding, evenals de opleiding tot het Instituutsexamen, aan een regelmatige critische beschouwing onderworpen zal moeten worden.

Een dergelijke beschouwing is bij het Instituut door de besprekingen in de ruime kring van het Bureau der Examens, met het daarboven staande toezicht van het Bestuur en het beslissingsrecht van de ledenvergadering, naar mijn indruk doelmatiger en meer objectief te regelen dan dit bij universiteit en hogeschool het geval is. Dit geldt ook voor het niveau waarop en de degelijkheid waarmee het studieprogramma wordt uitgevoerd.

Zonder nader hierop in te gaan, moet ik toch constateren dat in de loop der jaren duidelijk is gebleken, dat dit punt van grote betekenis is. Het Instituut als vakvereniging neemt — gezien zijn ongetwijfeld grote goodwill in de „gebruikerskring” — met de toelating tot het lidmaatschap op grond van een niet onder eigen toezicht afgegeven (vak-)diploma een grote verantwoordelijkheid op zich.

12. In verband met hetgeen ik onder de punten 9, 10 en 11 heb gezegd is nog vermeldenswaard dat Prof. Limperg, hoewel hij zich daarbij een groot voorstander toonde van de mogelijkheid tot academische vorming, in zijn inleiding in de meergenoemde bijeenkomsten van het In-

⁹⁾ Op de funeste invloed die van een dergelijke beperking in de huidige verhoudingen op het niveau van de beroepsuitoefening zou uitgaan door de onvoldoende beschikbaarheid van geschoolde krachten, behoeft ik hier wel niet nader te wijzen.

stituut in 1938 sterk heeft afgeraden de Instituutsopleiding, als het ware, ten behoeve van de academische opleiding, af te snijden¹⁰⁾). Het moet aan ieder die zich voor deze materie interesseert worden aanbevolen de betrokken bladzijden nog eens na te lezen. Daar was iemand aan het woord, die de opleiding kende zoals nauwelijks een tweede, maar die ook zelf midden in de praktijk van het beroep had gestaan.

13. Onder punt 10 heb ik als mijn mening gegeven, dat de huidige eisen van het Instituut t.a.v. de economie en in het bijzonder van de bedrijfseconomie voor de uitoefening van het accountantsberoep als toereikend mogen worden aangemerkt. Een verzwaring van die eisen zou derhalve naar mijn mening in geen enkel opzicht te rechtvaardigen zijn. De daarmede opgedane ervaring is in duidelijke tegenspraak met de desbetreffende conclusie (een ons min of meer gesuggereerde „erkenning” van het tegendeel) van J. L. Mey t.a.v. de eerste van de drie door hem gestelde eisen¹¹⁾), „die de voorbereiding tot dit beroep op universitaire hoogte brengen”.

14. De tweede „eis”, die de opleiding tot het beroep — volgens J. L. Mey — op die hoogte brengt, is die van wat hij in zijn artikel aanduidt met „common sense”; naar zijn mening mist de gemiddelde assistent-accountant die „common sense”, aangezien zij z.i. slechts in het kader van de academische studie kan worden verkregen. De Groningse hoogleraar verstaat hier onder „common sense” de algemene intellectuele en geestelijke belangstelling en ontplooiing. Ik vrees dat J. L. Mey, wat de verwerkelijking van deze „eis” door de huidige academici betreft, teleurgesteld zal worden; hij ziet dit punt te zwart voor de normale assistent-accountant en te wit voor de student aan de universiteit en hogeschool. Mr B. Moret wijst¹²⁾ terecht op de achteruitgang te dien opzichte in de studentengemeenschap. Trouwens in de besprekingen in Instituutsverband in 1938 werd daarop reeds door verschillende ter zake geïnformeerde sprekers gewezen.

15. Als derde punt brengt J. L. Mey de factor van het maatschappelijk aanzien van het accountantsberoep. Hij gaat daarbij uit van de m.i. geheel verkeerde veronderstellingen, dat „voorzover er van maatschappelijk aanzien bij de tegenwoordige beroepsgenoten sprake is” dit berust op persoonlijke kwaliteiten en op de grootte van het kantoor, waarvan men firmant is. Naar mijn mening mag men — in tegenstelling tot hetgeen blijkbaar door J. L. Mey wordt aangenomen — zonder aarzeling stellen, dat het accountantsberoep maatschappelijk aanzien geniet en ook reeds genoot voordat in de praktijk van een academische opleiding was gebleken. Voorts mag ook zonder aarzeling worden gesteld, dat dit maatschappelijk aanzien uitsluitend is te danken aan de wijze waarop het beroep is en wordt uitgeoefend door hen die daarvoor als representatief worden beschouwd. Het aanzien van het beroep is niet aan persoonlijke kwaliteiten van enkele beroepsgenoten te danken en zeker niet mede door de grootte van kantoren bepaald. Door dit te stellen doet men onrecht aan vele kleine kantoren die t.a.v. het beroepsniveau zeker niet voor de grote kantoren onderdoen; wat dit laatste punt betreft zal

¹⁰⁾ De Accountant Mei 1938, bladz. 173.

¹¹⁾ M.A.B. April 1953, bladz. 153.

¹²⁾ M.A.B. October 1953, bladz. 388.

J. L. Mey toch ook erkennen, dat de grootte van het kantoor op zichzelf in ons beroep geen waarborg is voor goed werk.

Ten zeerste heeft mij verwonderd, dat J. L. Mey meent, dat de wijze van vorming voor het beroep de doorslaggevende factor is voor het maatschappelijk aanzien. Hoe verklaart hij dan b.v. het grote aanzien dat het beroep — zonder academische opleiding — in het Verenigd Koninkrijk heeft verkregen? En hoe verklaart hij, in ons eigen land, het ongetwijfeld grote maatschappelijk aanzien van b.v. de notarissen, zonder academische opleiding, dat zeker kan wedijveren met dat van de advocatenstand, met academische opleiding? Hoe verklaart J. L. Mey het maatschappelijk aanzien, dat een ruime kring van leiders van ondernemingen, zonder academische opleiding, in ons land genoot en nog steeds geniet, ook nu in die kring vele academisch gevormden hun intrede hebben gedaan?

Ik herhaal, dat het ten slotte de wijze van uitoefening van een beroep of het waarnemen van een functie is, die daaraan maatschappelijk aanzien kan verlenen. Studerenden aan universiteit of hogeschool iets anders voorhouden is m.i. funest en kan slechts tot teleurstellingen leiden.

Er is, wat het accountantsberoep betreft, naar mijn overtuiging geen enkele reden aan degenen die de academische vorming krijgen, vanwege hun achterstand in de praktische vorming in vergelijking met hun niet-academisch gevormde collega's, een minderwaardigheidscomplex te suggereren. Doch evenmin is er reden hun een misplaatst gevoel van superioriteit mede te geven. Daarmede zijn zij op de moeilijke weg, die ook zij als elk ander hebben te gaan alvorens succes hun deel kan zijn, allerminst gediend.

Het gaat in de praktische uitoefening van onze functie om bekwaamheid, integriteit, inzicht en toegewijdheid; naar mijn ervaring is voor degenen die aan deze eisen voldoen van enige invloed van „clan”-vorming van academici, als waarop Mr B. Moret in zijn reeds aangehaald artikel doelt ¹³⁾, practisch niets te bespeuren. De vooral na de tweede wereldoorlog sterk veranderde samenstelling van de kringen der studerenden aan universiteit en hogeschool ¹⁴⁾ zal ongetwijfeld die invloed — zo zij er inderdaad nog mocht zijn — geleidelijk wel geheel doen verdwijnen.

16. Ten slotte kom ik tot het „gewetensonderzoek”, tot hetwelk J. L. Mey het Instituut in zijn tweede artikel (M.A.B. Juli-nummer 1954) oproept en waartoe hij ons een aantal, enigszins suggestief geformuleerde vragen voorhoudt, die ten slotte moeten leiden tot de conclusie, dat het Instituut zijn eigen opleiding geleidelijk in die van de universiteiten en hogescholen moet laten overgaan, waarmede natuurlijk tevens is bedoeld de opheffing van het eigen examen van het Instituut. De wijze waarop dit zou kunnen plaats hebben laat J. L. Mey, begrijpelijkerwijze, nog ter discussie.

Men moet in redelijkheid vooraf de vraag stellen of bij dit appèl de uitdrukking „gewetensonderzoek” op haar plaats is. Ik moet bekennen, dat zij mij onaangenaam heeft getroffen: naar mijn overtuiging wordt een

¹³⁾ M.A.B. October 1953, blz. 589.

¹⁴⁾ Zie in dit verband de opmerkingen van S. H. Waringa, M.A.B. Juli 1953, blz. 311 e.v.; met de daarin vervatte gedachten kan ik vrijwel geheel instemmen. Lezenswaardig is in dit opzicht ook het artikel van de heer F. Kuggeleijn in hetzelfde nummer van het M.A.B., blz. 315 e.v.

dergelijk appèl aan het geweten van de leiding van het Instituut in geen enkel opzicht door de feiten ¹⁵⁾ gerechtvaardigd. De uitdrukking immers suggereert een behoefte aan het luisteren naar „de innerlijke stem”, ten einde vast te stellen of die de eigen houding veroordeelt; of ten minste het bestaan van een „innerlijk conflict”, waarvoor men langs rationele weg geen oplossing kan vinden! Naar mijn waarneming doet ieder, die meent dat een dergelijke oproep op zijn plaats zou zijn, in hoge mate onrecht aan het niveau waarop het Instituut en zijn opleiding reeds tientallen jaren worden geleid, in toenemende mate — het zij met dankbaarheid vermeld — mede door academisch gevormde leden.

17. Wil men de discussie over het belangrijke probleem van de voor de behoeften van het maatschappelijk verkeer doelmatige accountantsopleidingen zuiver en daardoor met vrucht voeren, dan zal men J. L. Mey op de door hem voorgestelde weg niet moeten volgen. Men moet het vraagstuk met zo min mogelijk sentiment en zoveel mogelijk nuchterheid tegemoet treden en vooral waarnemingen doen en voor de daaruit te trekken conclusies een rationele oplossing zoeken. De bestaande en de te verwachten behoeften aan accountantshulp zullen daarbij de enige leidraad mogen zijn; dus uitdrukkelijk niet — toegegeven voorzover dit nodig mocht zijn — de wens iets van het Instituut in stand te houden „omdat het zulk mooi werk is geweest”. Maar evenmin zou het redelijk zijn daarbij te laten gelden een eventueel verlangen naar betekenis of gelding van enige hogeschool of universiteit of van enige daaruit voortgekomen groep beroepsgenoten.

18. De lezer zal na het vorenstaande begrijpen dat ik mij met de strekking van de artikelen van J. L. Mey in genen dele kan verenigen ¹⁶⁾; ik meen te moeten betwijfelen of hij daarmee het beroep, en dus ook de gebruikers van de diensten van de accountant, een goede dienst heeft bewezen.

Ik acht de wijze waarop J. L. Mey het probleem heeft behandeld te betreuren in het bijzonder voor de niet terzake kundige lezer. Bij die „onbevoegde” lezers zijn zeker vele te voegen van de honderden assistent-accountants, die bezig zijn zich voor het Instituutsexamen te bekwaamen, zo ook de tientallen die de laatste jaren het diploma van de vereniging hebben verworven en nog niet een daarmee overeenstemmende plaats hebben gevonden. Zij allen zouden zich na het artikel van J. L. Mey kunnen afvragen (en van verschillende kanten bereiken mij in die richting gaande opmerkingen): is er nog wel een aanvaardbare toekomst voor het Instituutsdiploma? Ik acht het verkeerd onrust te brengen bij deze belangrijke categorie studerende en hun opleiders zonder dat daarvoor (naar mijn mening) reden bestaat.

19. Het vraagstuk van de opleiding tot accountant is opnieuw naar voren gebracht en de Redactie van het M.A.B. heeft door de opname van de artikelen van J. L. Mey te kennen gegeven, dat zij het in discussie stellen van het onderwerp aanvaardt. Ik besluit daarom met de hoop uit te spreken, dat nog anderen zich in dit tijdschrift zullen uiten, vooral ook

¹⁵⁾ Men herleze hetgeen ik onder punt 5 naar voren heb gebracht.

¹⁶⁾ Mr B. Moret schrijft in de aanhef van zijn artikel (in het M.A.B. van October 1953, blz. 388) wel dat hij zich met de strekking van het artikel van Prof. J. L. Mey „in grote lijnen geheel” kan verenigen, doch hetgeen hij onder III in dat artikel naar voren brengt (en waarmee ik mij „in grote lijnen geheel” kan verenigen!) zou — althans voorshands — een andere conclusie wettigen.

uit de categorie van degenen, die „the eating of the pudding” meebelevan!

Het wil mij voorkomen dat het niet opportuun is het onderwerp opnieuw in een ledenvergadering van het Instituut aan de orde te stellen. In dit verband zij eraan herinnerd, dat het vraagstuk van de wettelijke regeling van het beroep op dit ogenblik wederom bij de Regering in onderzoek is ¹⁷⁾. Misschien bestaat er wel aanleiding voor het Instituut tot het doen volgen door een daartoe aan te wijzen instantie van de ontwikkeling van de verschillende accountantsopleidingen. Dit zal mede gewenst zijn met het oog op hetgeen ik naar voren heb gebracht onder punt 11 omtrent het grote belang van het Instituut, als vakvereniging, bij het niveau van die opleidingen, in programma en in uitvoering daarvan.

¹⁷⁾ Belangstellenden ter zake van het verband dat hier in het oog moet worden gehouden, zij lezing aanbevolen van hetgeen de Instituutsvoorzitter in de ledenvergadering van Maart 1938 heeft gezegd en dat naar mijn mening ook thans nog onveranderd geldt. (De Accountant van Mei 1938, pag. 179 e.v.).